

КАРАЦИЋ

ЛИСТ ЗА СРПСКИ НАРОДНИ ЖИВОТ, ОБИЧАЈЕ И ПРЕДАЊЕ

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ

ТИХ. Р. ЂОРЂЕВИЋ

ПРОФ. УЧИТЕЉ. ШКОЛЕ

БРОЈ 12.

У Алексинцу, Децембар 1901.

ГОД. III

УЗ ПРИЧУ „ЗАШТО ТУРЦИ НЕ ЈЕДУ СВИЊСКОГ МЕСА“.

У 62. броју београдског политичког дневног листа „Двадесети Век“ од дана 25. новембра 1901 године печатано је моје писмо те га управих на руке нашем уреднику „Караџића“. Оно написах на брзу руку, да упутим побратима, нека се не обазире на клеветање неких викача, што га стадоше ружити и грдити, ко да је он тобоже насилно умањивао ислам и сљедбенике му. Натукнух му, да ми припрости, безазлени свијет, у кога ниче она причица препун праве искрене вјере у небеску моћ Алаха и највећег му љубимца Мухамеда не појми, да иоле умаљава вјеру и поштење сличним причањем. Наведох подобне прилике јеврејског народног вјеровања, да образложим, да је по моме увјерењу она задир-прича право мусломанскога подријетла. Згодније и умјетније бијаше миријети, да овакво вјеровање приличи по свема азијском вјерском назријевању, кому је истом дио мусломанско а слиједећи траговицу јевропскога прастарога вјеровања ваља да признамо биће да, свеколко љуство на неком степену вјерскога развитка не зазираше от прича што говоре о претварањима људи у звјерад, било у свињу или у пса или птицу или што му драго.

У тибецких будиста претварају се и богови и боговом одани људи у крмаче. Зрачне божице *Dâkinî*, по нечем сродне јужнославенским вилама, претварају се радо у старе жентурине или у страшила или у какву звјер, да се оном јаве који их тражи. Бива и да уђу у тјело намастирских старешица те тако изведу своју инкарнацију. Пресељивање овакове врсти обично је а оно створење у кога уљегну посвети се заживота и незову га Чубилђан. Чубилђан божице *Вађравахи* (тибетски: *г До-г-је-ра-г-мо*) јест старешица намастира дувних у *b Sam-lin* на језеру *Јам-до-к* (тибетски: *Јаг-’б-ро-г-г-ј-и-м-т-со*). Навађам сада бе-

сједе учењака Gr ün w e d e l a¹⁾: „У том намастиру, што спада нереформираној слиједби кар-та-ра борави та старешица а у њојзи се населила божица. Живи по најстрожијем реду прописа не смије ни да легне спити, већ мора и ноћу да размишља, само дању слободно јој нешто мало сједећи на столици да задријема. У посебном, чврсто затвореном простору намастира почивају мумије прешастница јој инкарнација а једном за живота свога ваља да живућа инкарнација обиђе своје прешастнице; да им се поклони. Згодном приликом треба да се отпути свечаном поворком до L h a - s a, ђе ђе је дочекати великим почитањем. Причају да је године 1716 неки монголски освајатељ допро до b S a m - l d i n, да намастир оплијени и да је догласио старешице, нека преда њ изађе, е да види је ли није ли истина да је у ње крмско рило. (Божица В а ђ р а в а р а х и д а к и н и, „ралемкрмачу“ сликају свињском главом а Ч у б и л ђ а н јој то јест инкарнација јој кажу да има у хртењачи биљег у облику свињског рила). Веле да му је одговорила, нека и не покуша, да приђе у оглед намастиру. Бијесан пријури монгол и обали вањске зидине, кад ал наиђе на пуге развалине а њима пасе чопор свиња, на челу им голема крмача. Минула погибио, пустош се претвори опет у намастир, свиње у калуђере и дувне под окриљем пречастне старешице. Тада се покорио монгол и обдари богато намастир.

Инкарнирана Дакини виђа се у разнима облицима. Ваља упамтити да је назив r a g t o „крмача“ управо синоним за јогини или дакини!“ — Добру слику богиње са крмачјом главом налазиш у тој истој књизи под бројем 131. на стр. 157. а биће да овамо спада и слика 133 на стр. 159 показивајући Јамантаку опкружену са боговима от помоћи.

О претварању људи у псе по најстаријем грчком и германском вјеровању прочитај што написа J. M a r k q u a r t разговарајући о M. W. D e V i s s e r o v o ј књизи De Graecorum diis non referentibus speciem humanam у Internationales Archiv für Ethnographie XIV. (1901, Leiden) стр. 38.

У Бечу 7. сижечња 1902. год.

Dr. Friedrich S. Krauss.



1) Mythologie des Buddhismus in Tibet und der Mongolei. Führer durch die lamaitische Sammlung des Fürsten E. Uchtomskij. Von Albert Grünwedel Dr. phil. Mit einem einleitenden Vorwort des Fürsten E. Uchtomskij und 188 Abbildungen. Leipzig 1900. F. A. Brockhaus. XXXV, 244. quart.; на стр. 155. сл.

Некоја веровања и обичаји

у Неготинској Крајини

Кад се сунце рађа иза облака и кад су му зраци првени, онда сељаци држе да ће ускоро киша. Исто тако кад преко дана изгледа као да је магла пала, па сунце нема оне жестине коју иначе има, онда кажу: „Сунце куња, хоће скоро киша.“ И кад сунце зађе иза облака опет се верује да ће пасти киша.

Кад сунце греје, а киша пада кажу: „Жени се мачка.“ А кад у пролеће греје сунце и дува хладан ветар, кажу ономе што се сунча: „Чувај се зубато је сунце.“

Кумовску сламу зову у овом крају робов пут. Веле, кад је било у старо време много робова, договоре се да ноћу побегну. И тек што одмакну а на небу се појави као пут, по ком су се вратили у свој завичај.

Кад се појаве „Влашићи“, онда сељаци знају колико још има до зоре. Кад се појаве са истока кажу: „пробудила се квочка с пилићима.“

Кад ко из куће опази нов месец не сме то у кући ни-пошто казати, а нарочито ако га види женско чељаде, јер ће испоразбијати судове, него изаће напоље ухвати се за уво и скачући напред виче: „ти млад ја здрав!“ три пут, а у вароши узме новац у уста ухвати се за уво и исто три пут каже.

Кад с пролећа дува често југ (ветар), онда кажу: „дува југ празан кош.“ Тим хоће да кажу да ће да буде гладна година.

Ако је на Ваведење (21 новембра) киша, биће родна година, ако је пак ветар или магла онда је неродна — биће мане, како они кажу. Исто тако ако на Богојављање пада снег, или је падао преко ноћи, па се дрвеће окитило снегом, онда ће бити берићета, а ако је лепо време или мраз — гладна година.

Кад у пролеће пада дуго киша, онда, да би стала, узму си-киру или нож и забоду оштрицом у земљу. Поред тога још, обично, женско чељаде које је зељоокасто, узме тикву запали је и обеси о плот да кима престане.

Кад у пролеће детлић почне да пева с одушевљењем како сељаци верују: „Ај пријан, ај пријан!“ онда веле време је да се плуг забоду.

У пролеће обично иду сељаци боси, па кад први пут виде корњачу, метну ногу на њу и кажу: „Кад се корњача ољушти, тад и моја нога.“

Кад дође нека девојка, па се почне разговор о удадби њеној онда узму мачку, и милују је речима: „Мацо, мацо, ако се уда (име) стреси се и умиљавај се, а ако се не уда, стој у ме-

сто;“ па ако се стресне, онда се верује да ће се удати, обратно неће.

Кад женско, идући шумом, нађе да жде вњака, треба да га метне у недра, да би умело лепо па везе

Обичај је да се на Св. Илију закоље који петао и то најстарији; па онда младежи не дају да једе главу, јер ће пасти с дрвета, а и кажу да ће вртети главом. Малој деци не дају ноге од кокоши да једу, јер ће се научити да лажу.

Кад закољу угојену свињу, одмах у ону рупу под вратом метну корен од кукуруза, да им боље роди те године кукуруз!

Човек који се родио на Велику Суботу, може да види црвени ветар. За њега кажу тога дана само да га ко подсети за паре, тј. где има закопаног блага, он ће га одмах одвести на оно место. (Постоји веровале за Цара Радована благо).

Човек, коме црта, што иде од кажи-прста ка корену руке, иде с противне стране преко палца, скоро ће умрети.

Ако ко види у пролеће први пут мртву змију, онда ће целога лета бити грозничав; исто тако ако је види живу, а утекне му, јер му је веле, однела снагу.

На Нову Годину нарочито се чувају да се не свађају, јер ће их целе године терати баксуз, а највише се чувају да их ко не превари.

Да би знали да ли ће година бити кишовита или не, узму једву главицу лука од арпаџика, па је исеку на пола па онда изваде 12. љусака, јер толико има месеци. Тих 12 љусака наређају на нађвама по месечном реду, тј. јануар, фебруар, март итд.; па онда узму на врх од ножа соли и у сваку љуспу сипају од прилике подједнако. Нађве изнесу у кућу (кујну), а најбоље је ако је на прозору друге неподложене собе. — У јутру, пре сунца, оду тамо побележе у којој љуспи има највише овлажене соли, тј. који ће месец бити најкишовити, а у којој нема никако, тај ће месец бити сув без кише.

У очи Богојављења, пошто се вечера онда девојке удаваче, или момци, да би видели драгу или да би виделе драгога узму огледало и непрестано гледају уњ док год се не појави. Кажу да се појави: ако је мртав, да лежи, а ако је жив, да се смеје, а ако је болестан, налактио се на сто, и изгледа као да мисли.

Сем тога, да би виделе какав ће бити, да ли имућан, газда, или не, пођу са црвеним концем жмурећи до плота (од прошћа), па са ћошка почну бројати обрнутим редом: 10, 9, 8... итд. док не дођу до један; то један (проштац) завежу концем црвеним и опет жмурећи врате се натраг. У јутру пре сунца дођу да виде какав је. Ако има кору или је обрастао маховином, онда је богат, а ако нема коре и још је цепљикав — младожења је пуки сиромаш.

Поред овога опет у очи Богојављења завежу удаваче повећу киту босиока и метну је под јабуку или на вратнице, па

у јутру ако буде иња на њој, онда је младожења богат, а ако не, — сиромах је.

На Беле поклада сељаци највише воле да се угоде па више њих код једнога да покладају. Једних поклада покладају код једног а других код другог. Ту ти је певање, весеља играња до неко доба ноћи.

Пошто вечерају, најстарија од женскадије, обично домаћица, покупи оне мрве што остану од вечере у крило, а једно мушко завеже јој очи марамом и изађу из куће. Кад изађу она што носи мрве, стане прекрсти се, па онда пође за оним што је води; три пут обиђу кућу и кад дођу на место одакле су пошли стане, опет се прекрсти и почне: „Мишеви, кртице, ропци, вране, свраке и све живо што семе једете, ево сад вас храним и чак на догодине.“

Стари људи остану и даље на разговор, а младеж: женско и мушко (девојке и момци) састану се код једне девојке или момка, па ту погађају која ће за кога да пође. То раде овако: Угреју ватраљ, па онда узму два зрнциета од пшенице, али је боље од конопље и метну их на ватраљ. Једно од тих зрнциета представља момка, а друго девојку. Ако сад та зрнциета скоче једно за другим значи да се тај пар воли — узеће се; а ако једно скочи, а друго остане и сагори — не воле се, а исто тако ако обадва зрнце та остану и изгору.

Дечапи те вечери изиђу пред кућу, па ако има некога ту у близини да није удао кћер, или није оженио сина, вичу из свег гласа да тај чује: „Ваља, ваља ћупе!“ и после грде тог човека или жену.

Прве недеље великог поста у суботу ако је лепо време, девојке накупе сламе, сена, рогоза, итд. па све то донесу на једну гомилу, па у јутру врло рано две наложе на улици ватру и почну певати:

„Кога нема на рано, на рано,

Немало га на дану, на рану.

Чим се с рана зачује девојачка песма, поврви омладина: мушко и женско, те ту проведу весело до зоре, па се онда развиђу. На ранилу се само пева, прича и игра. Старији људи не долазе, а долазе мајке уз девојке. Овај је обичај у Неготину овако, а у селу је као што га је описао г. М. Ђ. Милићевић у „Живот Срба сељака.“

На Велику Среду један из куће, па било женско, или мушко оде у башту или ма где, где има бурјана и набере га. При брању пази да ниједан струк не додирне земљу; завеже га ма чим и обеси пред кућом. Ујутру рано, обично девојка устане и поред реке, ако је близу или пред капијом наложи од тог бурјана ватру. Ако у кући има више женских, онда једна понесе

мало, те и на гробљу наложи ватру. То раде да би се сачували од вештица.

На Цвети један из куће, обично домаћин, оде у цркву да донесе врбе. Он узме толико прUTOва колико има укућана или бар два тј. за њега и домаћицу али свакако он мора да донесе макар толико да закити врата кућна — тако се ваља. Ако донесе више прUTOва онда да један прво домаћици, па онда редом по старешинству да се њиме опашу, те да их при раду не боле леђа, или како они кажу грбина. Дстле нико из куће не сме да унесе у кућу врбу расцветану.

На Ускрс не сме ниједно чељаде ништа да окуси, док не дође онај што је отишао у цркву и не донесе нафору. Пре но што он дође, најстарији у кући од мушких оде у башту и извади бусење са травом па метне пред свака врата. Онај што иде из цркве мора да стане на овај бусен, а пре но што стане на њ назове: „Христос васкрс!“ Они одговарају: „Ваистину васкрс!“ Он стане на бусен, а они редом по старешинству, обучени у стајаће рухо, прилазе, па ако је тај најстарији у кући, љубе га у руку, а он им даје по једно парче нафоре. Ако, пак, нису сви укућани ту, он не унесе нафору у кућу, него је свезану у марами, оставља напољу и кад они дођу он и њима даје.

Ако преостане нафоре, за ручком је метну у вино и сви пију од тога. За нафору прилажу цркви по једно или два јајцета шарена — перашке, како они зову.

На Бурђев — дан ујутру рано домаћица оде у башту набере млечике и обилазећи око куће спушта стручак по стручак; то чини да би јој крава или овце биле млечне; па она исплете венац од траве и накити ђурђевком и другим цвећем метне крави на рокове, па је почне мустити. Кад је омузе, истера је тако на пашу. Ово млеко што омузе деле, тј. даје се за душу умрлих, и тек пошто подели, смеју јести млека, а дотле не. Исто тако до овога дана не једу ни јагњећег меса.

У Неготину постоји овај обичај. У очи Бурђева-дне девојке покупе белеге од појединих људи, који хоће да знају каква им је судбина (на пр: неки да прстен, неки новац, ко што хоће). Ове белеге — знаке — метну у лонац, па закопају у башти испод дуње. У јутру, пре сунца, изваде лонац с белегама, па пре (или и после ручка одређују судбину на овај начин: једна поштена девојка седне на земљу, а друге јој метну на главу какво платно да ништа у страну не види. Пре но што је тако наместе даду јој огледало у које ће да гледа за све време вађења белеге из лонца, а лонац је у крилу њезином. Кад јој друге кажу да вади белеге, онда она и не гледећи извади једну (јер она чим погледа, веле, одмах ће ослепити) белегу, па је држи у руци и даје им је тек пошто оне испевају песму, коју почну у исто време кад она из-

вади белегу. Сад, према песми одређују судбину појединих. (Песме су кратке).

На Бурђев — дан, пре сунца, младеж, а нарочито девојке секу лозу и хватају онај сок што потиче: њиме се мажу да им лице буде меко; ако немају тога купе росу и њоме се измију.

У очи Ивањ — дана девојке обично, или макар ко, оде у ливаду набере иванског цвећа и донесе кући, од њега после праве венце. У те венце међу и бели лук, да кућу сачува од грома, а после га употребљавају као лек против грознице. (Поред тога вежу деци око врата да не падну са трешње — да га не хватају русалије Вежу деци осим тог и лук из леје). Девојке метну и црвену ружу да их гледају као што ружу гледају. Ако јој се венац украде преко ноћи, сигурно ће се удати преко године. Овако је у вароши, а у селу је мало друкчије. Пошто је девојка оплела венац гледа крозањ рођење сунца, да буде румена као сунце. У очи Ивања — дне, ноћу, ону ивањску траву скувају, па се у оној води после купају — тако се ваља.

Јагодина, 1901. г.

Дим. Ђ. Димитријевић.



Дубровачко.

(Из збирке Вида Вулетића — Вукасовића)

У Орашцу кад је невјеста.

Казала Кате Злошило, а забиљежила Марица Тецилацић.

На обједу око трпезе сви сједе веселе се и једу у кући невјестиној. Изаберу се најмање четири пјевалице, које пјевају преко печенога и сваком по реду како сједе за трпезом испјевају по једну п о ч а с н и ц у. На средину трпезе сједи зет, а код њега, на десној страни сједи невјеста. На трпезе сједи домаћин и најприје пјевалице, кад се изнесе печено стану пјевати д о м а ћ и н у овако: „Долетио сиви соко врхом планине и долио домаћину грану маслине; честито ти домаћине прво весеље, да ти Бог да брзо и друго. И вино и чело све нам здраво весело, весело.“ Тада пјевају невјести овако: „Наша неве на новом пиру, прибавала све данке у миру, свијетла ходила, ходила, међу другима, како даница међу звијездама; свијетлила са себе никад не свргла, како ни маслина листа зелена. И вино и чело све нам здраво ит.д.“ З е т у овако: „Ој, ти зете наш љубљени, дошо ти је дан жуђени, којег си ти жудио, с твојом си се љубом здружио. И вино и чело све нам ит.д.“ К у м у овако:

„У нашега кума, у њега је коњиц како бијела вила, на њему је седло, све живо сребро, на њему је куме како жарко сунце. И вино и чело, све нам здраво весело, весело.“ Куми овако: „Све су звјезде на збор дошле, није нам даница, ево нама и данице свијем чам госпође. И вино и чело, све итд.“ Беверу: „У јунака свилен пас, свилен до земље, ђевојке га истргале чијем се играле, ако су га истргале поновиће га, жицу свиле другу злата накитиће га. И вино чело итд.“ Једном у младићу, што је за трпезом пјевају: „Долећела препелица врхом од поља, а бијела голубица крајем од мора, оне су пале у равно поље, изабери соколе, што је теби боље. И вино и чело, све нам здраво весело, весело.“ Једној дјевојчици: „Ђевојчице наранчице, танка иглице, с тобом се шију танке кошуље, танке претанке свилом везене, златом кићене. И вино и чело итд.“ Једном у младићу: „Иде јунак горама опасно се се стријелама, за њим иду друга два; један вели: хомо на њ, други вели не хомо; тихо једри, веле зна, погубит ће оба два. И вино и чело итд.“ Једној дјевојчици: „У ђевојке црне очи како дренина туђе село замјерила, па говорила: „Да ми се је назват у овом селу млада невјеста! Све је слуша млади јунак, па јој говори „Буди душо, собом добра, битћеш дје хоћеш. И вино и чело, све нам здраво итд.“ Једном у младићу: „Соко лети да полети крајем језера, свуци момче рукавице, прими сокола, остаће ти пуне руке дробна бисера, купила је твоја љуба вазда весела. И вино и чело, све нам здраво весело, весело.“ Попу: „Паде листак лободе усред чаше попове, да би знала лобада, што је чаша попова, листом би се подоила и чашу би попила.“ Домаћици: „Долећела голубица врхом планине и доћела домаћици грану маслине, честито ти домаћице прво весеље, да ти Бог да брзо и друго. И вино и чело, све нам здраво весело, весело.“ Једној жени, што је на пиру: „С овом добром госпођом ходила би ја гором, њен би наук учила, с њоме би била докле гој (год) сам жива. И вино итд.“ Једном у старцу: „У нашега старца сједа му је брада, дјевојчица млада и још му је драга. И вино и чело итд.“ Другом у старцу: „Сједи старац у златном столу, кало је ноге у хладну воду, нит воде мути, нит зла говори, већ Бога моли, да га поможе, помого га Бог њега и његов род. И вино и чело, све нам здраво, весело.“ Задња се пјева овако: „Три су наранче заједно расле, сједне на другу цвијеће падало, окупимо га подјелимо га, за ону љубав што је међу нама. И вино и чело итд.“ Кад сврши објед, тада бабо дарива невјесту динарима, па је дарива мајка, сестре, зет, браћа и сва својта и пријатељи. Док је отац дарива, овако јој пјевају: „Наше неве сандучићи пуни, прелуни; молила се бабу своме да јој сребрни; сребрни јој бабо добро све у добар час, свему роду и племену, да је поштен глас. И вино и чело

итд. „Кад је зет т.ј. њезин муж дарива, пјевају исто, само се рече: „молила се војњу своме да јој сребрни“, на мјесто молила се бабу своме“. Свак је тада дарива, отац јој најмање да пет форинти. Кад то сврши простру на тле та пит, (саг), ставе сва кушина (јастука), кадин (леђан) воде благословљене и гранчица маслине, тада на оне кушине клекну младјенци, па им отац дава благослов, иза оца да им мајка или поп. Благосиљају их, и свјетују да буду добри и послушни и подложни, старијима. Онда их крсте с б у ф е т о м¹⁾ шашка по глави и његод их добро ударе па буде смијеха.

Кад сврши молитва и благослов, онда се љубе и опраштају од њезина дома, па иди у његов дом. На вратима куће дочека их мајка младожење и заложу невјесту ожицом цукара (шећера), папра и соли говорећи: „Добра дошла неве наша, све у добар час. Што ти буде грко, нек ти не буде, него слатко.“ Преко вечере пјева се и напаја исто како и преко обједа.

У Конавлима кад је невјеста

(Забиљежила Марица Тецилацић, а казала јој мајка.)

Преко обједа сваком напијају. Најприје ђувеглији овако: „Пружила се златна жица врхом низ море, врхом низ море, напиј ми се ђувеглија дошо те је ред. И вино и чело све нам здраво весело. „Сад се ђувеглија напије па онда он напија старому свату, што сједи код њега: Прружила се златна жица врхом низ море, старом свату, старом свату преко калпака, напиј ми се стари свате, дошо те је ред. И вино и чело, све нам здраво, весело, васело.“ Па узме чашу стари сват и напија до њега другу. Тако иде све редом околу трпезе. Још има и других пјесама. Послије кад сврши објед, пију још и пјевају, не само кад је невјеста, него кад је и крсно име, ето ово: „Прва ријеч помози нам боже, а друга је хоће ако Бог да, а трећа је прискочи нам срећо, ој! и вино и чело све нам здраво, весело весело!

У Мрчеву (на крсном имену).

Преко обједа један човјек узме чашу с вином и почне напијати домаћину па домаћици и свим по раду, који су ту скупљени за сопром. Подигне чашу у вис и говори: „Дај, да напијемо за овога кућнога домаћина и за његов дом; куд се буде ова чаша скитат, нек се буде за наше здравље питат; знате ли моја браћо, у скупу заједно, није нас наш домаћин за ову свијетлу сопру поставио, него да се за здравље упитамо и овога вина напијемо, да нам винце угрије лишце, а ракија грло бијело. Још ови наш домаћин испод овога шљемена његова износио

1) Сомуном круха.

двадесет и четири сјемена, на печу их доносио, к сунцу се у исток окренуо, крстом се прекрстио, Богу се помолио, тада овај наш домаћин десницом руком махо; у бусу му бусало у тршју му тршјало, сваки клас како свилен пас, у класу му класало, у зрну му зрнало. Ови наш домаћин нађе жетелице младе, оне му жању шеницу бијелу, снопару му снопље слагају на гумно му снопље носили, на гумну му плодно, у кућу споро, а сад ко ће даље од Бога му здравље, ко ће више, родиле му вишње, кому чаша, њему двије, здраво сте ми браћо, сви заједно. Онда он то вино попије и овако рече: „Ко ову чашу не мого попити, не мого се ни покрити“. Сада сви за столом се тупцају чашама и пију вино и веселе се.

У Мрчеву (кад је невјеста).

Када је у овом селу невјеста, гозба и весеље је три дана. Веселе почиње дан прије, него што ће бит вјенчање. Тај дан у кући невјестиној скупе се пријатељи, сватови и ђувеглија (зет). Када се крух мијеси, одаберу двије од женскиња које знаду лијепо пјевати, и оне стану пјевати пјесму овако: „У име Бога сви су нама часи добри, ови саде понајбољи, што у двору ђамор стоји, што оно говоре; оно бабо кћер удава, па се веселе, свак се тему веселио, бабо највише“. У вечер преко вечере оне двије исте женске пјевају исту пјесму, као и кад се крух мијеси, али још надостављају нека бесједе: „О наш бабо, мили брате, ти пијеш винце од славе Божије, помогла те слава божја и господин Бог, и дан данашњи и за сутрашње“. Овако припјевају свакому по реду најприје домаћину (оцу невјесте), пак мајци, па браћи и свим скупљеним, а послуже испију чашу вина. Кад сврше пјесму, домаћин им захвали говорећи: „Фала вам моје пјевалице вазда пјевале и играле и никада зла не имале“. У јутро справљају невјесту за у цркву, а када је плету пјевају двије пјевалице: „У име Бога, све нам било у час добар, сви су нама часи добри, ови сада понајбољи, наша неве косу плете с кута јој се цвијеће плете, наша неве цвијећу говори: „Прођ' се мене цвијеће моје како и ја мајке моје, мајку моју заборавити, а туђу ћу прифатит, туђу мајку мајком звати, туђа оца оцем звати.“ Кад сватови иду на мису, иду и оне двије жене и сви, те пјевају: „У име Бога, све нам било у час добар, сви су нама часи добри, ови саде понајбољи, ми сватове оправисмо, сунцу на исток, сунцу на исток да пред цркву дођу, да се крстом прекрсте, да се Богу помоле.“ Стари сват пред црквом их чека, а ђевер (т. ј. брат ђувеглије или зета) води невјесту до пред цркву. Кад дођу пред цркву, ђевер старом свату завиче: „Добро јутро, јес' ли добро уранио?“ Стари му сват одговори: „Добро сам уранио, и у лов сам у планину пошо, добар сам лов уловио, ал' ми је та лов утеко, у твој ми је двор улетко“. Сада га запита ђевер: „Би ли ти

тај твој лов позно? Он му одговори: „Бих позно би га, рука ми је златнијех, а перја позлаћенога, би ли се ми могли погодит, да ја тебе платим, а да ти мени мој лов поклоним?“ На то му стари сват изнесе једну блиједу, јабуку, а ђевер му одговори: „Фала ти мој стари свате на тој јабуци, та је твоја јабука блиједа, јадна, за ту јабуку проћ неможе“. Онда му стари сват изнесе другу јабуку гњилу говорећи: „Може ли ова јабука за ту јабуку проћ, а ђевер му одговори: „Фала ти, мој стари свате, ова јабука, за ту јабуку проћ не може, та је јабука гњила и неваљала, а моја је свијетла и румена“. Опет му трећу јабуку изнесе румену и лијепу, па га упита: „Може ли ова јабука за ту проћ.“ Ђевер ју прими и рече старом свату: „Фала ти мој стари свате ја би у тебе оволико и злата узео, а сад чекај нека окренем невјесту, да видите је ли шантава, да вас не преварим. Онда је ђевер три пут испред цркве окрене (заплешу), затим је преда старом свату Стари је сват прима велећи: „Чекај ме мој ђевере, ја сам видио да није шантава него лијепа, ма ти не могу повјеровати прије него се сам освједочим“. Сада је он три пут окрене а онда је води у цркву. Кад се сватови враћају из цркве иду им у сусрет четири пара пјевалица и пјевају: „Добар дошо стари свате, јесте ли добро ходили је ли вам добра невјеста, је ли вам добро ходила, је ли вам копља ломила“. Они одговарају: „Ми смо вам добро ходили, нама је добра невјеста, нама је добро ходила, није нам копље ломила.“ Уђу затим у кућу и обично пију кафу. Преко обједа пјевају: „У име Бога, све нам било у час добар сви су нама часи добри итд. Ко пије вино од славе божје, попомогла га слава божја и дан данашњи и за сутрашње, и вино и чело, све нам здраво, весело.“ Ово пјевају оцу, па свим по реду придошлицама. Затим опет напијају у часе добре, прво оцу па свим овако: „У име Бога, све нам било у час добар итд. ко пије вино од часа доброга, помогли га часи добри и данданашњи и за сутрашње, и вино и чело све нам здраво весело, весело“. Ставе обично прсте у уши да боље пјевају. Кад сврши објед, отац невјестин, даје младенцима благослов и молитву, затим за оцем да им благослов кум мјесто мајке. Овако почне отац: „Што питате млади младенци?“ Они одговоре: „У Богу добру молитву а у вас старјешине добар благослов.“ Отац настави: „Поступите десном напрејед, свака вам добра срећа поступила“, тако им три пут каже. Онда слиједи: „Ја ћу вам дати дјецо моја. лијепи благослов, да будете вашему старјешини угодни и подложни, што будете у Бога питат, да вам буде господин Бог благословит, а сад дјецо моја ја ћу вам ријет, да будете лијеп род родит два сина и две кћери да се будете с вашом дјецом дичит и поносит, кад сина на море упутили, на море пође морнар, с мора дође капитан да будете ваше кћери удат за поштене и богате.“ Кад их овако отац и кум бла-

гослове, отпреме их кући зетовој. Кући његовој их причекају певајући исто као и кад су пјевали при доласку младјенапа из цркве. Преко вечере пјевају и напијају као и преко обједа. Затим их опреме у собу, гдје ће спавати и уз то пјевају неке пјесме. Када сврше пјеват, невјеста изађе из собе и донесе им на пјату за хара, мјендула и колачића слатких, а ови то понесу старому свату. Тада стари сват скочн на ноге па пође и он за врата невјести, да јој ијева. Онда се дигне ђувеглија и изнесе из собе черек меса печена и предаде га старом свату, затим стари сват то носи осталим сватовима и они једу заједно. Невјеста у јуто на ручку дарује свих, прво брата или сестру свога мужа па све сватове и друге позване.

Забилежила Марица Тецилацић у Дубровнику, а казала јој Ана Барбарић из Мрчева.



Медецински обичаји у Срба

Бајање од издата. Ова се болест јавља на човеку и стоци; човек и стока при тој болести се надују и неће ништа да једу. У том случају зовну врачару да пребаје. Врачара узме торбу, нож и метлу и говори: „О издате по Богу брата, од куд си дошао тамо иди, у земљу неку, тамо се сели и расели; торбом те срићем, ножем те сечем, метлом те метем.“

За време бајања врачара се једнако прозева, и кад срши бајање убоде ножем три пут у земљу, као да тиме хоће болест да пошље у земљу, и кад сврши бајање, мора стока да устане, бар тако се верује.

Чуо у Сикирици, (срез параћ. окр. моравски)

забележио

Тома П. Милојковић

Лек од грознице Мој дед патио је од грознице пуних 7. год. и поред свега лечења, није се могао излечити. Седме године јави му се у сну један старац са седом брадом до појаса и каже му: „Мико, (мој се је деда звао Михајло) узми парче хлеба и посоли га и отиди у своју адицу,) па ћеш више извора испод леске наћи траву „грозничавку,“² на њу мети то парче

1) Адицом су звали једну њивицу код воденице.

2) Грозничавка, је позната трава у том крају.

хлеба и остави до сутра. — Сутра дан, порани пре сунца, и ископај ту траву, па јој корен иситни и помешај са медом па поједи а хлеб остави и на тај ћеш начин оздравити.“ — Сутра дан деда порани и не казујући ником, учини све, како му је тај човек у сну казао. И од тога доба грозница га није никад хватала. Пошто се је излечио причао је свакоме за тај сан, те се и данас људи лече од грознице том травом.

Чуо од својих старијих

Алексинач
Новембра 1901 год.

Драг. Нов. Михајловић
гимназист II год.



ЖИВОТИЊЕ И БИЉЕ У НАРОДНОМ ПРЕДАЊУ

Међудневичке траве. Време од Велике до Мале Госпође, зове се Међудневица. Тада (а нарочито и најобичније на Усековање 29 августа) жене беру међудневичке траве, које после употребљују за лек. Поред осталих нарочито се старају да тада наберу и оставе: кичицу, крљу (рицинус), хајдучку траву или месечину, папричицу, угаслацу, коњски босиљак, жутицу, цвет од липе, зрео род од корова (бурјана), дрена, шипка, трна и оскоруше и мало зелено лубенче. — Мало зелено лубенче дају да једе као лек ономе који болује од сушице (јектике). Род од зрелог корова, шипке, дрена, трна и оскоруше, дају да једе свако јутро по три зрна, или као кувано да пије у старом црном вину, — ономе који „бега на поље“ (пати од срдобоље). Крља се туца и пије кад који не може да иде на поље (по ради себе). Угаслица се покисели и пије противу сваке болести. Цвет од липе и хајдучку траву кувају и пију противу кашља, а ову последњу међу још и на рану кад се који посече (тада је наквасе људском мокраћом). Кичица се пије противу грознице, а трава жутица пропиву болести жутице (која се тада кува у белом вину). Папричица се употребљује противу гушобоље, а род од дрена кувају и пију далакљива деца. Још о међудневици беру други (јесењи) род од јабука и то остављају кад кога боли у гуши или пати од грознице. . . .

Пољна.

ЗАБЕЛЕЖИО
Ст. М. Мијатовић. учитељ.

Орао и Врана. — Жалили се орао и врана Богу, да немају где воде да пију. Бог им нареди, да ископају рупу, па ће им он усуги у исту доста воде. Врана је одмах почела да копа рупу;

а орао није хтео. То буде криво врани, па отиде да се потужи Богу. Бог одмах позове орла, а он, знајући зашто се зове, искаља ноге, па онако каљав отиде пред Бога. — „Зашто ти не копаш рупу, кад сам ти казао“? — упита Бог орла. — „А зар не видиш Господе, да су ми и ноге каљаве од копања,“ одговори орао Богу. Бог га само презриво погледа и за ту лажу осуди, да не пије воде кад је највећа врућина, а то је о Светом Илији.

ЗАВЕЛЕЖИО У ПОЉНИ

У ЛЕВЧУ

Ст. М. М. уч.

Ветроваљ показао убицу. — Ветроваљ¹⁾ је биљка (или трн) из реда главичастих биљака (compositae). Сав је беличаст, круна му је округла и гумаста не расте високо, а кад је сув доста је лак, због чега га ветар лако ваља (котрља) и тако далеко отера. О њему у Левчу (Пољни) постоји ова народна прича.

Ухватио човек човека сама у пољу у намери да га убије и то на правди Бога: ни кривог, ни дужног Овај почне зликовца молити, да то не чини с њим, па кад исти никако не хтедне своје зле намере да се остави, ухваћени погледа у ветроваљ и викне: „О ветроваљу, ти једини данас видиш да је на правди гинем; аманет ти остављам да зликовца прокажеш!“ — Зликовац се насмеје овој поруци, убије ухваћеног, па га ту и закопа...

Прошло од тог времена неколико година, а убица убијеног некако није могао да се пронађе. — Једаред је зликовац косио ону исту ливаду на којој је убио оног човека. Жена му донела ручак и он сео да руча. Тек што је био отпочео, а духне ветар и почне да котрља покошени ветроваљ, који би се тада обично заустављао поред зликовца и његове жене. Отурајући га од себе зликовац рекне: ... „И она се будала позва на овај трн, за сведока“... Жена тада окупи да јој каже: шта значи то што је рекао? Он у почетку није хтео да јој каже, али кад га ова због тога не остављаше на миру он јој на послетку каже све шта је и како је.....

Прошло од тог догађаја опет неколико година. Зликовац се једаред свади са женом, а ова у љутини отиде те каже својој сестри а овај другоме, и тако од уста до уста, дође то и до ушију власти, која одмах зликовца ухвати и казни онако како је заслужио.....

Ето, дакле, како је ветроваљ показао убицу једног човека.

Чуо од г. Василице Параћанина

ТРГОВЦА ИЗ ПОЉНЕ

Ст. М. М. уч,

1) Г. Мих. Сретеновић, у »Караџићу« за месец август и септембар од ове године назвао је ову биљку »бели трн,« међутим она се у Левчу и Темнићу искључиво овако зове, а белим трном зове се сасвим друга биљка...

Ситне белешке

Неколико народних веровања из окр. пиротског. Кад кум пре крштења нешто једе или дуван пуши, па после дете крсти, то ће дете болети зуби.

Да човека не боле прсти, треба просјацима да дели конце. Они знају зашто им се дају и примају конце.

У младу среду или млади петак, не треба жена да ради, јер ће јој деца патити од краста по лицу.

Кад кисело тесто падне на земљу, трудна жена да га не узима, јер ће тешко преболети кад се разболи.

Кад се жена чешља не треба да баца косу свуда, јер је тике збирају и праве гњезда и онда ће жену болети глава. (Ово је сигурно за то, да жена не баца свуда косу и тим прави ђубре на све стране). Обично жене изгоре косу.

Да мало дете не иде „зелено“ на поље, треба мати да га изнесе на поље, кад је лепо време, па преко њега три пута да пљасне траву.!

Да мало дете не повраћа, треба мати да га однесе у воденицу и да се воденица заустави а мати с дететом да седне на воденични крст и да га ту подоји и више неће повраћати. Или: кад мати први пут пође да донесе воде за купање детета, треба да понесе један орах и да га разбије и са ораховом љуском први пут да налије воде (колико може) у суд који је понела. Дете, веле, неће никад повраћати.

Кад се мало дете много мучи у смртним мукама, а не може да испусти душу, треба му на шачицу сунути мало воде и ту воду да попије мати и оно ће после лако умрети.

Сопот.

Вл. М. Ник.

окр. пиротски.

Некрштенци. Једном приликом писали смо у „Караџићу“ да у пир. округу народ зове све дане од 1. до 8. јануара: „некрштенци дани.“ У ове дане нарочито треба чувати, ноћу, малу децу и жене породиље. Никако не треба ноћу оставити без видеда оно место, где има мало дете, у ове дане. Могу га устрелити некрштенци; породиљи пак могу млеко одузети. Па шта су то некрштенци? Сва деца која умру некрштена, пошто их Бог не прима, постају неки нарочити стророви, који никако не седе на једном месту, већ вечито лете ноћу да сатиру малу децу и да матерама одузимају млеко. Шта више они могу и стоци да одузму млеко, н. пр. овцама и козама. Сељаци врло велику бригу у овом крају обраћају, да се новорођенче што пре „уведе у веру,“ па после шта Бог хоће, јер тврдо верују да од некрштеног умрлог детета

постаје некрштенац и у том случају највећи грех пада на родитеље а и од некрштенаца их је страх.

17. марта, ове године, пред општином у овом селу беху се искупичи многи сељаци по обичају. Између осталог говора, рећи ће један: чусте ли ноћас како свирају. Многи потврдише. Шта је свирало? упитах ја. Некрштенци, одговореше сви и почеше причати, како су баш од цркве право у село највише летели с најјачом писком и звиждањем. Ноћ је била врло мрачна и само се чуло страшно пиштање. Да није ветар, или неке тице које путују или лете да нађу негде легало. То моје мишљење нико не прими, већ сви осташе при томе: да су то били некрштенци и шта више један најпосле потврди тим: да је он те ноћи био на појати и да су облетали и око појате, а он је са упаљеном главњом, до год нису прошли, махао и чувао овце, да не засуше и да му мала јагњад не пропадну. Некрштенци се, веле, не могу никад видети, само се чује њихово пиштање. Но један рече да је у Влашкој неки човек нашао једног мртвог некрштенака, и да му је причао, да је некрштенак као тица, али да много личи на мало дете.

Сопот.

окр. пиротски.

Прибележио:

Влад. М. Николић.



ПРИКАЗИ

— Књиге за народ, издаје Матица Српска из Задужбине Петра Коњевића, свеска 96. Косово, народне песме о боју на Косову 1389. године за народ и школу приредио Тих. Остојић. У Новом Саду, издање Матице Српске, 1901., 12-тина, стр. 106.

— Косовска епопеја, преглед покушаја за састав народног епа о боју на Косову од Ср. Ј. Стојковића. (Прештампано из »Нове Искре«). Београд, штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије, 1901. стр. 125. 8-мина.

— Ко није Ђемо Брђанин, исправка туђе литературно-историске грешке, написао Анд. Гавриловић. Оштампано из »Кола«. Београд Електрична штампарија Петра Ђурчића (Бранкова улица бр. 3. 1901. 80 стр. 16.

— La mythologie slave par Louis Leger, Paris, Ernest Leroux, éditeur 1901, 8-мина стр. XIX + 248.

„КАРАЦИЋ“ ИЗЛАЗИ У АЛЕКСИНЦУ ЈЕДАН ПУТ МЕСЕЧНО НА 1—1½ ШТАМПАНОМ ТАБАКУ, ЦЕНА МУ ЈЕ 5 ДИНАРА ГОДИШЊЕ, ПОЈЕДИНИ БРОЈЕВИ СТАЈУ 0.50 ДИН, — РУКОПИСИ СЕ НЕ ВРАЋАЈУ.